

La revolta de l'Alt Llobregat

Fa pocs dies s'ha complert el cinquantè aniversari de la revolta anarquista de l'Alt Llobregat que commogué la vida política del moment. Per parlar-nos d'aquells fets revolucionaris del gener de 1932, comptem amb un testimoni d'excepció, el d'Emilià Martínez Espinosa, que fou secretari local de la C.N.T. i que visqué aquells esdeveniments revolucionaris de molt a prop. A ell, doncs, ens hem adreçat perquè ens parli de les causes que motivaren aquella insurrecció.

El perquè de la revolta

- Amic Martínez, com sabeu i deveu recordar prou bé, ara fa cinquanta anys de la vaga revolucionària de l'Alt Llobregat i Cardener, de la qual tant se n'ha parlat i escrit i, crec, també fantasiejat... Vós, conductor-responsable del tren «Carrilet» tot una colla d'anys vau anar amunt i avall d'aquestes comarques centenars, milers de vegades; éreu militant de la C.N.T. i, per tant, devíeu tenir una idea i un coneixement força realista, força autèntic d'aquells fets. Per què no ens parleu una mica, doncs, si us plau, de les circumstàncies, dels perquès, dels motius que crec que coneixeu d'aquells fets tan comentats i controvertits?

- Sí, em plau i, fins i tot, tinc interès en parlar-ne per tal de deixar aclarits i en lloc adequat a la història el perquè i el com d'aquells fets, ja que s'han contat i jutjat de tantes maneres i gairebé sempre equivocades o lleugerament. No fa gaire, per la «tele», un vell cenetista, molt significat pels anys trenta, va dir, tot seriós, que allò «va ser qüestió de quatre bojos». Jo, que m'hi havia trobat a la vora, li vaig contestar ràpidament contradien-lo, que no era qüestió de quatre bojos, sinó de tota una comarca molt industrialitzada, amb 15 ó 20.000 obrers desesperats per les condicions d'explotació i misèria en què es trobaven i sense l'esperança que algú hi posés remei ni es preocupés per ells. I, efectivament, aquella vaga general revolucionària no fou un cas de bogeria, sinó una mena d'esclat sorollós d'indignació i protesta general per l'estat d'injustícia social i abandó de l'obrer que es donava a tota la comarca.

- Quina era aquesta situació?

- Ho explicaré i m'estendré en detalls, amb perill de fer-me reiteratiu i pesat, però crec que és necessari. Aprofitant el gran desnivell de la conca del Llobregat des de la Pobla de Lillet fins a Barcelona, uns quants homes amb enginy i empena, actius i emprenedors, pensant fer ús de la força hidràulica amb rescloses, rodes i turbines per a fer anar les màquines, anaren muntant fàbriques riu amunt durant tot el segle passat i principis d'aquest, creant així una indústria formidable al Bages i tot el seu contorn, arribant, fins i tot, al mateix peu de la serralada pirinenca. Era la indústria potser més important de la península quant al filat i al teixit de cotó. Durant molts anys cada fàbrica fou una autèntica mina d'or i, en conjunt, un empori de riquesa del que se'n

beneficià sobretot Manresa, durant alguns anys la segona ciutat més rica de Catalunya.

Però d'aquesta riquesa en gaudien exclusivament els amos, els patrons, apilant fortunes enormes i rodejant-se de tota classe de luxes, comoditats, capricis i ostentacions, mentre que els pobres treballadors, per ficar-se a la fàbrica i refiar-se d'un jornalet segur, ho passaven ben magre. Perquè el jornalet era tan petit, tan migrat que gairebé no els arribava per menjar, i havien d'estar al peu del canó onze, dotze i més hores seguides, amb un descans de tres quarts o una hora com a màxim per a fer una queixalada.

Al cap d'un temps i com que la gent, malgrat tot, no devia escarrassar-se gaire en la feina, els amos, els directors o qui fos s'inventaren i imposaren –tot i la forta resistència que trobaren– una mena de treball «a preu fet», amb el qual el treballador havia de pençar el doble o el triple per guanyar uns quants cèntims més. Les colònies, és a dir, les fàbriques aïllades i apartades dels pobles –la gran majoria– eren autèntiques presons: qui no feia la «farina plana», és a dir, qui no anava a missa o no es comportava amablement i llepissosament amb el «senyor Director» malament rai; i no diguem qui s'atrevia a protestar o a reclamar quelcom: estava llest.

D'escoles potser no n'hi havia més que en un parell o tres de colònies, però d'esglésies sí, a totes, i algunes eren molt boniques.

A les colònies no hi havia diversions, ni distraccions. Només s'estava per a treballar tota la setmana i el diumenge, missa al matí i rosari a la tarda. I per a tothom! I encara perquè així ho exigia el capellà, sinó hauria estat qüestió de treballar el diumenge també. A Súria, per exemple, i ja en plena República, hagueren de fer uns dies de vaga per no haver de treballar el diumenge a no ser que els paguessin el doble.

Les peticions

- I així doncs, el jovent com s'ho feia?

- El jovent, els dies de festa, abans o després de la missa i del rosari pujaven a la carretera, anaven a l'estació a veure passar el tren o jugaven en algun planell honestament i decentment, és clar. Alguns més atrevits –no gaires– agafaven el «Carrilet» o a peu i se n'anaven al poble més a prop.

- A Manresa no devia ser molt diferent, oi?

- No, no era gaire diferent. Jo vaig treballar uns mesos a l'Economat de cal Aguilar, a la Plaça de l'Om – avui La Plana- , que és un establiment que fa uns anys que no existeix. Allà obríem a les 7 del matí i tancàvem a les 10 del vespre. O sigui que estàvem 15 hores al peu del canó. Només ens deixaven

mitja horeta per anar a dinar. Fins i tot treballàvem fins a les 2, deixant-nos mitja hora de permís per anar a missa, per torn i obligatòriament.

Vaig plegar d'aquella santa casa i vaig entrar a cal Portabella, els «Panyos», d'ajudant administratiu on es treballava de sis a sis, amb una hora per a dinar. Per cert, que al cap de poc temps, van parar la fàbrica i no s'obrí més.

- A tot arreu, doncs, estava tot si fa o no fa.

- Sí, a tot arreu. Però almenys a la ciutat hi havia la possibilitat de canvi d'un lloc a l'altre, la protesta o l'exigència mitjançant l'ajut i la solidaritat de la gent del sindicat. Però a les colònies i fàbriques, riu amunt, no teníem pas aquesta possibilitat. No la tinguérem fins als anys 15 ó 16, que es començà a organitzar el sindicat en algun poble. A les «colònies», res de res. Era totalment prohibit. A les mines de Fígols, per exemple (que era una colònia també, o sigui, un feu o neofeu autèntic), on hi vaig anar a parar en arribar a Catalunya, estava prohibida tota classe de reunions, fins i tot les de distracció i divertiment. Crec que fou a finals del 17 o primers del 18 que es feren unes peticions de millores al Comte de Fígols, que era l'amo de les mines. Aquest rebutjà de ple les peticions i llavors es preparà una vaga, però he de dir que les reunions les havíem de fer a fora, als boscos dels voltants, amb molta cura, vigilant que no es presentés la Guàrdia Civil.

- I quines eren aquestes peticions?

- Les econòmiques eren poques: em sembla recordar que només eren 3 rals o una pela més cada dia. Allà on es feia més pressió, més accent, era sobre l'horari a la mina. Aleshores eren 10 hores de «boca a boca», o sigui, des que es traspassava l'entrada cap a dins fins que es tornava a traspassar cap a enfora, amb mitja hora només de descans. En aquelles peticions demanàvem una hora menys.

- I vau guanyar?

- A mitges. Va durar la vaga cinc o sis setmanes, fins que el comitè ens cridà i ens exposà les condicions del director: dos rals més i mitja hora menys.

Uns quants cridaven perquè no s'acceptés, perquè deien que no era gran cosa el que demanàvem i que ens ho podien concedir. Però la gran majoria votaren per tornar a treballar amb les condicions que ofería el director. I és que hi havia ja moltes famílies que patien fam, autèntica fam, malgrat les recaptés de solidaritat i ajut, ja que en aquell racó de món no hi havia cap més recurs que el jornal esquifit, i les reserves s'acabaven de seguida i no hi havia altre botiga que l'economat –car i dolent– de l'empresa, més ben dit, de l'amo. I per postres, aquest economat estigué tancat i barrat amb una parella de guàrdies civils a la porta durant tota la vaga.

Els del comitè de vaga no els vaig veure mai més: no sé si els van acomiadar o és que van marxar ells per la seva voluntat, fastiguejats per la poca resistència que hi hagué. Eren tres xicots molts desperts i decidits.

- I com era el treball dintre les mines? En quines condicions s'hi treballava?

- Terribles! Tant per als picadors que arrencaven el carbó amb barrinades o picots petits –com per als sagals peons que el treien cap a fora dels forats amb cabassos d'espart a l'esquena, ajupits, i algun tros, fins i tot de genolls, fins a les vagonetes de les galeries– era totalment inhumà; ni per a bèsties. Has de pensar que l'avenç o forat d'extracció no tenia més d'un metre d'alçada i hi havia una calor constant d'uns trenta-cinc graus, anàvem despullats del tot i l'esquena se'ns llagava amb la suor i l'espart. A més, a cada avenç hi havia una mena de caporal o cap de colla que, treballant com els altres i per uns cèntims de més que li donaven, atiava la gent a cada moment i, sovint, amb amenaces i paraulotes grolleres.

- I a tot arreu es treballava en aquestes condicions?

- No, però on no hi havia problemes de calor o de sostre baix, etc., hi havia quelcom pitjor, el conegut gas grisú, gas molt tòxic i inflamable que produïa desgràcies tot sovint. I a més hi havia la pols com a totes les mines, pedreres, etc., que produeix la silicosi, que tapa els pulmons i els omple de sílex. Es considerava que l'home que treballava 10 ó 12 anys seguits als avencs ja estava llest, no li quedava més que la meitat o un terç de capacitat de respir.

- En aquest sentit sabeu alguna cosa sobre les mines de Sallent, Balsareny, Súria, Cardona, etc.?

- Les mines de potassa es començaren a explotar als primers anys 20, no com les de Fígols que ja venen del segle passat. Però a les mines de potassa les condicions, quant als treballadors, eren molt pitjors que a Fígols. Perquè aquí la ventilació almenys era natural, directa, car la diferència d'un centenar de metres d'altura entre una boca i l'altra produïa un gran corrent d'aire que per un sistema de portes molt ben enginyat arribava, fins i tot, a alguns avencs. La ventilació artificial per tubs, des de fora, amb un motor-ventilador de l'aire només es feia cap a algun avenc molt apartat o en llocs d'emanació permanent de grisú.

En canvi, a Balsareny i Sallent, on no hi havia aleshores més que una sola boca de mina, un pou vertical d'un centenar de metres, la ventilació havia de ser totalment artificial, amb aire impulsat per tuberries fins als llocs més avançats i aquest aire tornava una altra vegada cap a fora per la xemeneia natural que formava el pou vertical. Això teòricament ja fallava perquè hauria estat necessari un enorme corrent d'aire, conduït per uns tubs molt grossos, i un gran impuls perquè tinguessin efectivitat. Però, com que a la companyia explotadora allò que li interessava era el benefici immediat i no la salut dels treballadors, el sistema de ventilació es muntà de qualsevol manera i el poc aire que arribava a les galeries anteriors era insuficient. A més, a vegades no n'arribava gens perquè les avaries de tubs i motors eren continues i llavors els miners havien de respirar la pols, el fum de les barrinades, l'aire corromput. I això les 8 hores que romanien en aquells caus foscos i feréstecs, a més de cent metres de fondària.

Una vegada, i invitat per un company, vaig tenir l'oportunitat de baixar a la mina de Sallent i vaig quedar esgarriat en veure com havia de treballar aquella pobre gent, enmig d'un núvol permanent de fum, pols i aire pudent, durant tantes hores.

Pels anys quaranta, com que no trobaven gent per a treballar en aquelles condicions, perfeccionaren la ventilació i obriren un altre pou dalt del turó que hi ha a la part dreta de la mina, pou que arriba fins a baix de les galeries del primer i que fa de xemeneia-aspirador del fum i de l'aire brut de dintre. De totes maneres, durant el franquisme i per manca de braços es dictà una llei per la qual el jovent podia fer el servei militar treballant a la mina en comptes d'anar a l'exèrcit.

Tornant al període objecte de comentari, els anys 20 i 30 puc dir que no conec exactament les condicions de les mines de Súria i Cardona, però crec que eren molt semblants.

El moviment social

- I quina era l'actuació dels sindicats en aquells anys?

- Sí, convé parlar del moviment sindical, perquè així encara arribarem més clarament a la conclusió del què i del com l'alçament revolucionari del 32 fou una cosa lògica, natural, comprensible i gairebé desesperada i no una bogeria, com digué aquell home per la «tele».

Com se sap, l'acció sindical comença a desenvolupar-se primerament a les ciutats i capitals, Barcelona, Sabadell, Terrassa, Manresa, etc. als últims anys del segle passat i primers dels present. No és fins als anys 15 i 16 que es comença a estendre per les nostres comarques, que la gent comença a espavilar-se i es mou amb l'afany de millorar la seva situació.

No sé quins foren els capdavanters ni conec els detalls de com s'anà escampant el sindicalisme i s'anaren formant els sindicats arreu de les comarques, però crec que fou a Sallent –quan encara no hi havia mines–, després de Manresa, on es formà el primer sindicat i d'on sortiren fervents sindicalistes. Després degueren anar sortint, per pobles i colònies amunt, homes desperts, decidits i arriscats que devien formar els primers nuclis sindicals, enfrontant-se valentament amb les possibles repressions, fins que ja a l'any 20 no quedava cap poble gran ni petit que no tingués el seu sindicat format.

Dintre de les colònies –que eren feus tancats fermament a tota acció sindical– no fou possible organitzar mai res, naturalment, però molta gent anaven a sindicar-se al poble més proper. Amb la Intercomarcal ben organitzada, orientada i dirigida per un Comitè Intercomarcal, s'emprengueren accions reivindicatives de millorament moral i material, d'horari, de salubritat, etc., amb

les tàctiques adequades a cada cas: vaga total, braços caiguts, treball lent, etc.; i en un parell o tres d'anys s'aconseguien alguns milloraments; fins i tot alguna vegada els treballadors de Manresa i comarca es pogueren posar al mateix nivell que els de Sabadell i Barcelona.

Aviat, però, vingué la terrible reacció i repressió patronal i governamental, alhora que implantaren el *locout* patronal durant algunes setmanes. Llavors, arran del triomf apoteòsic de la vaga «La Canadenca», que paralizzà quasi tot Catalunya i per la qual, entre altres coses, s'aconseguí legalitzar la jornada de vuit hores, els pistolers del Lliure assassinaren vora un centenar de militants dels més destacats, no mitja dotzena com se sol creure.

Vingueren després els set anys de la dictadura de Primo de Rivera que posà fora de la llei la C.N.T., féu tancar tots els sindicats i empresonà centenars de militants. Els patrons, llavors, aprofitant aquella ocasió d'isolament, desorganització i desemparament dels treballadors, es negaren a complir els compromisos sindicals i les millores que havien hagut d'acceptar dels treballadors. Fins i tot, triaren el personal que els interessà i despatxaren als altres i tornaren a posar l'horari i les condicions del treball que hi havia abans dels sindicats.

- Tornaren, doncs, a la mateixa situació de deu anys enrera?

- Sí. I la situació era molt greu per als obrers, molt més greu encara perquè tot s'havia apujat. En Josep Oliveras, en una magnífica conferència al saló de la Caixa d'Estalvis de Manresa, temps enrera, parlava d'aquell excel·lent grup d'homes intel·ligents, actius i emprenedors, que al llarg del segle passat crearen la gran indústria del filat i teixit i auxiliars al Bages i comarques properes del Llobregat i Cardener, i jo pensava, en escoltar-lo, que en efecte aquells homes foren admirables en la seva tasca de creació de riquesa i prestigi per a la ciutat i rodalies, però pensava també en la insensibilitat, la duresa de cor, el menyspreu que tenien amb la pobra gent que llogaven per fer anar les fàbriques i tallers que muntaven, una mà d'obra indispensable sense la qual no hauria estat possible ni la indústria ni la riquesa.

- I això va durar fins a la República? No hi va haver ningú que es mogués en aquelles circumstàncies?

- No, i si algú s'atrevia a reclamar i protestar tot seguit era detingut, apallissat i cap a la presó durant dies. En aquell temps les presons, sobretot les de Catalunya, eren atapeïdes de gent cenetista; n'hi havia a mils. No obstant això, el dictador, per tapar les aparences i per indicació de Largo Caballero, que era el seu conseller en qüestions laborals (cal recordar que els sindicats de la U.G.T. estigueren sempre oberts), s'inventà uns «Comitès paritaris» on hi havia representants obrers i patronals i un president delegat del govern, on es podien presentar queixes i reclamacions, però on gairebé no acudia ningú perquè era inútil: sempre tenia la raó el patró com es pot suposar. I si alguna vegada, per casualitat no la hi donaven, tampoc no complia la sentència i ningú no li deia res.

L'ansiejada República

- I així fins que, per fi, arribava la República...

- Sí. La República! La República!. Amb quina il·lusió, amb quin entusiasme, amb quina fe i esperança de justícia i llibertat es rebé la República! Quin espectacle el de la gent, tothom al carrer en grups petits o grans, en manifestacions espontànies omplint els carrers i crits i visques i abraçades i cants populars de tota mena... I les presons obertes als milers de presos socials i els centenars d'exiliats tornant alegres cap a casa! Qui no ho ha vist no es pot imaginar l'espectacle meravellós d'un poble passant, de sobte, de l'esclavitud a la llibertat. És quelcom inexplicable.

Tot seguit s'obriren els sindicats i els treballadors corregheren a afiliar-se, tothom s'afiliava i, naturalment, plantejava el seu problema al treball. Tothom tenia afers i reclamacions per a exposar al patró i, en primer lloc i més radicalment, els represaliats, els acomiadats vuit anys enrera que volien tornar al lloc d'on se'ls havia tret injustament. Aquells 8 ó 10 anys de rebre injustícies i humiliacions a dojo, de sofrir i callar foren, tanmateix, motiu d'una gran experiència i reflexió per a la majoria dels treballadors que adquiriren consciència de classe i coneixement dels seus drets com a productors i persones.

- I devien exigir les millores perdudes, les que tenien abans de la dictadura.

- Naturalment. I començaren els conflictes i les vagues aviat perquè els patrons, com ara, es negaven a concedir res, no afluixaven, al·legant que tenien els magatzems plens, que no tenien comandes, que no hi havia feina, etc. Els nous governants, ben aposentats en els seus càrrecs i satisfets, no volien soroll ni maldecaps i recomanaven sempre calma, res d'alterar l'ordre, esperar, esperar. Passaven les setmanes i els mesos i tot continuava igual.

Com a exemple, potser que expliqui la situació dels treballadors al «Carrilet»: almenys un cop a la setmana el personal de trens havíem de fer nit a un dels llocs de final de línia: Guardiola, Martorell, Igualada o Barcelona. Per a dormir ho havíem de fer dins dels cotxes, als vagons o sobre els bancs de les estacions amb la comoditat i el descans que és de suposar. Perquè la Companyia ens fes dormitoris com cal amb els corresponents llits vam haver de fer vaga quatre o cinc dies. La cosa estava així aleshores a tot arreu. El treballador, sobretot el manual, no era res: una bestiola de la que no valia la pena tenir cura més que per fer-la treballar, treballar, produir...

O sigui com ara, però en condicions incomparablement pitjors, que ara no es poden comprendre per molt bé que s'expliquin. Ja a finals del 31 hi havia molta misèria i molta fam, les fàbriques i els tallers acomiadaven gent o tancaven, els parats es multiplicaven...

- I no tenien cap mena d'ajuda econòmica?

- No. Aleshores els parats no cobraven res d'enlloc. I els conflictes laborals augmentaven de dia en dia i les noves autoritats republicanes, indecises sovint i impotents sempre, entre l'exigència dels treballadors i la resistència patronal, acabaven deixant els conflictes a mans de la Guàrdia Civil, la qual, com sempre havia fet, queia sobre els treballadors sense miraments i, quan no n'hi va haver prou amb aquests, crearen el cos de guàrdies d'assalt, que superà tot el conegut fins aleshores en sentit repressiu contra els obrers.

La desil·lusió

- Per tant, bona part de la gent treballadora devien començar a perdre l'entusiasme i la confiança que inicialment havien dipositat en la República.

- I tant! Ja a finals del 31 bona part dels treballadors havia perdut la il·lusió i l'esperança en les possibilitats de millorament social del nou règim i es comença a pensar en quelcom més. I en aquelles circumstàncies, a finals del 31, fou quan arribà a Fígols un xicot, pel que m'han dit, força intel·ligent i decidit, anomenat Manuel Prieto, amb l'intent d'organitzar la U.G.T. Va saber de seguida que allí, a la colònia mai no havia estat permesa la creació de cap entitat social, cap tipus d'activitat, va creure inútil parlar amb el director i se'n va anar a trobar el tinent de la guàrdia civil, cap de l'escamot de guàrdies permanents a les mines, i aquest li digué que allò no era un poble sinó un lloc de treball –un feu– no res més, on no es portaven a terme altres activitats que les que l'amo o el seu representant permetien i que les activitats polítiques, en qualsevol sentit, estaven prohibides.

Aquell xicot, sorprès i empenyat, se'n va anar a la Central de Barcelona, al partit, a les autoritats regionals i a tot arreu digueren el mateix: que no hi havia res a fer, que allò era, en efecte, una colònia, és a dir, una propietat industrial i rural privada on l'amo s'ho podia fer i administrar com volgués en qualsevol règim.

El xicot, defraudat i amb el disgust que és de preveure, se'n tornà cap a Fígols, anà a trobar els cenetistes i alguns anarquistes, rodavons, que sempre hi ha per aquests llocs, i els parlà d'aquella intolerància i opressió, pròpia de l'edat mitjana i intolerable en plena República, i es començà a preparar una vaga general per tal d'acabar amb allò. I així, no un estrident, no un radical anarquista com s'ha cregut sempre, sinó un moderat ugetista es convertí en líder de l'alçament revolucionari, el famós alçament de l'Alt Llobregat. Aquell xicot que, pel que m'han dit, tenia facilitat de paraula, enraonava amb els miners i amb molta d'altra gent de les colònies riu avall, que no es podia seguir tolerant aquella mena de feudalisme despòtic de l'edat mitjana en ple segle XX i en plena «república democràtica de trabajadores», progressista i

aspirant a una autèntica justícia social, com s'havia proclamat i repetit a la propaganda electoral.

Es preparen les coses i, arribat el dia i l'hora, esclatà la vaga que, per les circumstàncies que l'envoltaven, fou revolucionària, essent immediatament secundada per tothom riu avall i a Súria i Cardona. A Manresa es feu vaga també per solidaritat, però com que el sector anomenat «trentista» era majoria, la vaga fou tranquil·la, pacífica, simbòlica i, encara, no general. Això -opinaven alguns- potser fou el motiu principal que la vaga, amb caire revolucionari, no s'estengués avall cap a Barcelona i el Vallès, que era allò que esperaven, sembla, els iniciadors. En no ésser així i quedar sols, aïllats i sense perspectives d'aconseguir res de positiu, defraudats i amargats davant el caire d'empitjorament que prenien les coses, les condicions en què havien de viure, es lliuraren resignats, mansos i capcots, com dient: «aquí ens teniu els gran criminals, foteu el que vulgueu de nosaltres, mateu-nos si voleu, ja res no ens importa». Només uns sis ó set s'escaparen des de Fígols cap a França.

L'autoritat, posada a detenir gent, podia empresonar tota la comarca, ja que tothom hi havia intervingut i n'era responsable, però s'accontentaren a omplir un vaixell i enviar-lo a Bata, a l'Àfrica Equatorial, amb l'intent, penso, que la dinyessin tots per allí, amb les febres i malalties pròpies d'aquelles terres.

S'estranyarà algú, encara, que a les eleccions següents, a la tardor del 33, hi hagués una abstenció general de votants per aquests contorns? Hi havia un desencant i una pèrdua de fe total en la justícia social tan proclamada per la República. Es trobarà estrany també que en esclatar la guerra fos per aquests contorns on es feren les primeres confiscacions i col·lectivitzacions i d'on sortien més quantitat de voluntaris contra el feixisme feudalista cap als fronts de guerra?

El secretari de la CEOE, la gran patronal, ens deia l'altre dia per la «tele» que si es vol una Espanya rica i pròspera s'ha de donar facilitats per al desenvolupament i expansió de la indústria, perquè «la indústria és riquesa i només la riquesa es pot repartir, la pobresa es comparteix...». Ja és vell això i ja ho sabíem, però ens agradà sentir-li a dir això del repartiment, a un representant màxim de la gran patronal.

Repartir la riquesa, sí senyor; crear riquesa i benestar però per a tots, no solament per a uns quants; crear riquesa entre tots i per a tots: aquest ha de ser l'ideal i l'objectiu del futur. Perquè no n'hi ha prou amb l'esperit d'iniciativa i els diners per a crear indústries que generin riquesa: són absolutament indispensables els obrers, la mà d'obra per muntar-les i fer-les anar després i serà just, doncs, que se'ls faci participar també dels beneficis i no se'ls tracti com a bestioles amb el dret només a vestir parracs i menjar patates i cols i amb l'obligació de treballar i treballar fins a l'extenuació.

Els deu o dotze homes que, segons Josep Oliveras, transformaren Manresa creant una potent i pròspera indústria al Bages i els seus contorns ho feren pensant només en ells, en la seva prosperitat, luxe i sumptuositat. La gent que, en realitat, feia possible els beneficis fent anar les màquines amb tota cura i

atenció, patint, fins i tot, d'esperit quan alguna d'elles no funcionava bé, els era humanament indiferent: esclaus, sense cap dret. Molt catòlics, penso, això sí, i practicants: era la norma obligada sobretot de la gent rica però ben poc cristiana, oblidats totalment del màxim manament de la llei de Déu: «estima – atén i respecta– el teu pròxim com a tu mateix».

Vicens Vives, en algun indret dels seus llibres que ara no recordo ni vull mirar, diu que les bombes anarquistes de finals del segle passat i primers anys d'aquest eren com el crit explosiu d'indignació i ràbia de les classes pobres sotmeses a l'abandó i la misèria, en tant que els governants anomenaven el tresor colonial i la classe rica peninsular vivia rodejada del més escandalós luxe i ostentació.

De l'alçament de l'Alt Llobregat podríem dir també que fou com un esclat de ràbia i de desesperació dels treballadors per les condicions d'exploració i esclavatge en què els tenia el neofeudalisme industrial i sense que veiessin cap perspectiva de canvi i millorament.

Escrit d'Emilià Martínez Espinosa --en format d'autoentrevista-- publicat en *Regió 7* (20-02-1982), amb motiu del cinquantè aniversari de la vaga general revolucionària

